

UREDNIK TREH OBDOBIJ ARNOŠT BRILEJ

MARJAN RAZTRESEN

Bil je gornik z dušo in telesom, za **Antonom Mikušem** in dr. **Josipom Tomiškom** tretji urednik Planinskega vestnika, pravnik in en sam povojni dan župan prestolnega mesta ljubljanskega, član planinske skupine Gोजarica, planinski zanesenjak, ki je bil malone vsak konec tedna v gorah, kjer je z družino tudi preživel večino poletnih počitnic, natančen kronist svojega gorniškega početja, ki je o prav vsaki svoji planinski turi napisal v dnevnik zapis, v katerem niso manjkali niti njegovi spremljevalci niti stroški, ki jih je imel na tem planinskem pohodu, mož, ki je bil do ušes in čez zaljubljen v gorski svet in ob prelomnih političnih dogodkih razočaran, da so ga tako z levo roko odslovili, ne da bi mu kdorkoli povedal, zakaj se je to zgodilo.

Čeprav je bil dr. **Arnošt Brilej** urednik v treh političnih obdobjih, o njem ni prav veliko znanega, morda tudi zato, ker so takoj po vojni nanj namenoma pozabili, potem pa ga ni skoraj nihče hotel obuditi v spomin; svetle izjeme so bili **Evgen Lovšin**, **France Planina** in seveda **Jože Pretnar**, prvi do svojih zadnjih dni zavezan planinstvu in drugi turizmu; Planina je o dr. Brileju napisal lep spominski članek v decembrski številki Turističnega vestnika letnika 1953, Pretnar v januarski številki Planinskega vestnika letnika 1954, Lovšin poglobljen članek v junjski številki Planinskega vestnika 1966 ob 70-letnici našega glasila. Menda sta edini, ki ga imata še zdaj v najsvetlejšem spominu, Brilejevi hčerki **Marija** in **Barica**, od katerih živi ena v Ljubljani in druga v Švici. Gospa **Marija Bordon** nam je pripovedovala o svojem očetu, za katerim je od dokaj bogate pisne zapuščine ostalo pravzaprav le tisto, kar je napisal za Planinski vestnik, in njegov Priročnik za planince, ki je pred drugo svetovno vojno in po njej izšel v treh izdajah; rokopis njegove knjige planinskih impresij »Sreča v višavah«, ki ga je takoj po drugi svetovni vojni odkupila Planinska zveza Slovenije, ni nikoli izšel v knjižni obliki; nihče ne ve, kje je, najverjetneje je izgubljen. Ko ni bil več zaželen v Planinskem vestniku, je pisal za različne turistične revije.

Ni natančno znano, zakaj je po treh desetletjih urednikovanje Planinskega vestnika pustil dr. Josip Tomišek; v glasilu slovenskih planincev je bilo objavljeno, da »so leta 1941 še v normalnem obsegu izšle prve tri številke Planinskega vestnika, ko sta okupatorski vojski zasedli vsaka svoj delež slovenskega ozemlja. Dotedanjemu uredniku dr. Tomišku, ki je skozi več kot trideset let kot dober in moder mentor vodil list, je vojna sila na mah onemogočila nadaljnje delo in vodstvo lista. SPD se je znašlo pred težkim vprašanjem, ali bo sploh še moglo v kakršni koli obliki vršiti svojo nalogo.

Dr. Arnošt Brilej, kakršnega so poznali ljubljanski meščani (fotografija je iz leta 1950).

Vendar je kljub vsem stiskam društveni odbor modro ukrenil, da naj SPD še nadalje obstane in da naj izhaja tudi Vestnik. Uredništvo je prevzel poklican veščak dr. Arnošt Brilej, ki je Planinski vestnik urejeval v desetletju 1941-1949. Že pred 1941. letom je kot član kulturno-znanstvenega odseka SPD pomagal dr. Josipu Tomišku kot »odgovorni urednik in sijajen pisec, kot sodelavec pri oblikovni in vsebinski preureditvi«. Od pomladi tega leta do vštete 1949. leta pa je nosil skozi viharje okupacije in vojne vso težo urejevanja lista. Na začetku 1950. leta se je tiho poslovil, potem ko je za novi letnik še sestavil vsebino prejšnjega. «

Pravzaprav bi moralo pisati »se je moral tiho posloviti«. Bil je pač urednik slovenske planinske revije, ki ni spoštovala kulturnega molka, kot ga je predpisala Osvobodilna fronta, ampak je vsa vojna leta kar izhajala, sicer v bistveno zmanjšanem obsegu in neredno, pa vendarle.

Dr. Brilej se je kot **Ernest Brilej** rodil 16. februarja 1891 na Vrhniki v hiši, ki se še zdaj imenuje Brilejeva hiša. Njegov oče, sposoben poslovnež tistega časa, se je tja priselil neke iz Zasavja, iz bližine Sevnice, se na Vrhniki poročil, postal lastnik dveh hiš in trgovine, vendar je že pri 39 letih umrl. Njegova žena je s tremi otroki ostala sama, ni se znašla, nekako je prodala vrhniško imetje in se z otroki preselila v Ljubljano.

Tukaj je Ernest končal klasično gimnazijo in si med študijem vseskozi denarno pomagal z inštrukcijami. Med prvo svetovno vojno je bil vojak v Albaniji, kjer je hudo zbolel za malarijo in tifusom, med okrevanjem pa so mu izpadli vsi lasje; potem je vse življenje nosil klobuk. Ni se odločil za visokošolski študij na Dunaju, kot se je večina Slovencev, ampak zaradi pripadnosti slovenskemu gibanju za študij prava v Pragi, kjer so ga začeli

Na Pšincu nad Uskovnico: na desni je dr. Arnošt Brilej, poleg njega njegova soproga, zraven sta zakonca Tominc, na levi obe Brilejevi hčerki.

klicati Arnošt, kar je bilo slišati bolj slovansko in kar je po končanem študiju prinesel v Ljubljano. Brž ko se je vrnil, mu je ljubljanski župan **dr. Ivan Tavčar** ponudil službo na ljubljanskem Magistratu, kjer je bil zaposlen do prvih dni po drugi svetovni vojni, ko so ga po hitrem postopku upokojili. Tega ni menda prebolel nikoli, saj so ga brez obrazložitev in pojasnjevanj novi oblastniki odpustili dobesedno čez noč.

Leta 1923 se je poročil z mladenko **Toni**, ki je postala mati njegovih dveh hčer. Sprva je hodila z njim na planinske ture, potem le še na lažje, vsako leto, ko sta hčerki odraščali, pa v skromno kočjo na Pšincu na najbolj zgornjem delu planine Uskovnica, od koder je bil prečudovit razgled na Bohinjsko jezero in katere lastniki so bili znani gorniki **dr. Stanko Tominc**, **Stanko Hudnik** in **Marjan Breclj**. Znani gorski vodnik **Škantar** iz bohinjske Srednje vasi jim je nosil hrano – hčerka Marija do današnjih dni ne more pozabiti velikih hlebcov hruha, ki jih je prinesel na krošnji. Iz te skromne kočje so Brilejevi in njihovi prijatelji, ki so bili takrat z njimi na počitnicah, najpogosteje Tominčevi, ki so sicer živeli v Beogradu, hodili na enodnevne ture po Zlatorogovem kraljestvu in takrat je oče Arnošt peljal svoji hčerki prvič tudi na Triglav.

Kot je v knjigi »Stoletje v gorah«, ki jo je Cankarjeva založba izdala ob stoletnici organiziranega planinstva v Sloveniji, napisal **Franček Vogel**, je po odstopu **dr. Frana Tomižna** z mesta predsednika SPD – zasedel ga je **dr. Josip Pretnar** – pomembno vlogo pri idejni prenovi SPD prevzel dr. Arnošt Brilej. Na burnem občnem zboru Osrednjega odbora SPD je postal njegov član, ki je imel na skrbi kulturno delovanje, leto pozneje je prevzel še tajniške posle v Osrednjem in Glavnem odboru SPD, po smrti **dr. Henrika Tume** leta 1935 pa je postal osrednja osebnost celotne kulturne dejavnosti v SPD ter zagovornik modernega pojmovanja alpinizma v Sloveniji in Jugoslaviji. »Kot tak« je prevzel dolžnost odgovornega urednika Planinskega vestnika.

Dr. Jože Pretnar (s klobukom) in dr. Arnošt Brilej (z zavezanim robcem na glavi), oba pravnik, sta bila prijatelja, planinska somišljenika in pogosta tovariša na planinskih poteh.

V tej lepi in skromni kočici na Pšincu so poletne počitnice preživljali Brilejevi (fotografija je iz leta 1938).

Pogled iz Lonka na Podlonk in Ratitovec 19. maja 1946: ko je bila Brilejeva hčerka Barica tam učiteljica, jo je oče Arnošt kdajpakdaj obiskal in seveda obisk izkoristil za gorsko turo.

Vsako količkaj lepo popoldne sta hčerki po kosilu, ki ga je vedno ob isti uri pripravila gospa Brilejeva, brž ko je njen mož Arnošt prišel z dela na Magistratu, natančno vedeli, da bo treba iti na Grad. Brilejevi so stanovali na Prulah, ob Ljubljani in pod Gradom, in vsak dan je

oče Arnošt peljal svoji hčerki na to vzpetino nad mestom, čeprav jima to ni bilo všeč; vendar tej očetovi navadi ni nobena od žensk v družini nasprotovala, ker takrat takih razprav pač ni bilo. Vsako soboto ali nedeljo pa se je oče – najpogosteje sam – odpravil v hribe; prav redko je bil v tujih gorah, v bolgarskih, grških in črnogorskih, na primer, tudi zato ne, ker ni bilo nikoli dovolj denarja, za obisk domačih gora pa ga je bilo za skromnega gomnika vendarle. Niti po selitvi s Prul na Dalmatinovo ulico 1 v središču Ljubljane, v hišo, v kateri je stanoval tudi pesnik **Oton Župancič**, ni spremenil teh sprehajalnih in planinskih navad.

Doma ni bil tiran, kot se spominja njegova hčerka Marija, tako doma kot zunaj je bil vesele narave. Bil je družaben in je imel lep bariton, v vseh, tudi planinskih družbah je bil znan po teh vrlinah. Glasbenik **Matej Hubad**, oče dirigenta **Sama Hubada**, ga je večkrat pregovarjal, naj bi šel studirat solo petje. Njegova žena je dobro igrala klavir »in sta v dnevni sobi kar pogosto muzicirala, ko je ona igrala in on pel, midve s sestro pa sva v sosednji sobi poslušali,« kot se spominja hčerka Marija.

Enkrat tedensko so imeli člani planinske skupine Gozjarica, katere člana sta bila tako Pretnar kot Brilej, v gostilni Pri Lojzki za Ljubljano društveni sestanek, na katerega je redno hodil tudi društveni član **Albreht** s svojim psom Pufijem. Društveniki so – enako kot se to dela še dandanašnji – razpravljali o planinskih zadevah in pili cviček, za ta užitek pa niso prikrajšali niti psa Pufija, kar je takrat vedelo pol Ljubljane ali pa vsaj njen planinski del.

Med vojno je dr. Brilej nenadoma zbolel za hudo sladkorno boleznijo; ničkolikokrat je bil v komi, ko ni bilo mogoče dobiti insulina, ničkolikokrat so ga peljali v bolnišnico, ne da bi za to vedel kdorkoli razen njegove

Slepi alpinist na Everestu

Na najvišjo goro sveta, na 8848 metrov visoki Mount Everest, je prvič v zgodovini njenih osvajanj priplezal slepi človek. **Erik Weihenmeyer**, star 33 let, iz Združenih držav Amerike, je prišel na vrh gore letošnjega 25. maja skupaj s 17 alpinisti iz skupine. To je sporočilo nepalsko ministrstvo za turizem iz Katmanduja. Weihenmeyerju je tik pred začetkom vzpona na vrh poslal brzozjavko ameriški predsednik **George W. Bush** in mu zaželel uspešno plezanje in srečno vrnitev v bazni tabor.

Američanu **Shermanu Bullu**, staremu 64 let, je prav tako uspel vzpon na vrh najvišje gore sveta in je tako postal najstarejši človek, ki je doslej prišel iz himalajske kraljevine Nepala (tudi z druge, severne strani, ni bilo starejšega plezalca) na vrh Mount Everesta. Le nekaj dni prej pa je enak podvig uspel komaj 16-letnemu učencu iz Nepala, ki je tako postal najmlajši osvajalec »strehe sveta« vseh časov.

Sicer pa je od sredine do konca letošnjega maja naskakovalo Everest kar 80 ljudi, ki so dobesedno

do zadnjega dne čakali na ugodno vreme, ko bi se lahko lotili vzpona. Spomladanska sezona plezanja na Everest se sicer navadno konča 31. maja.

Plezanje na »streho sveta«: 33-letni Erik Weihenmeyer se Everesta ni lotil »kar tako«, Everest je že četrti osemtisočak, na katerega je priplezal slepi mož.

Foto: AP

družine. Toda tudi ko je bil v bolnišnici, je pisal dnevnik, kot ga je pisal s svojih planinskih tur – 25 debelih zvezkov je popisal.

Jeseni leta 1953, septembra, ko je bil že hudo bolan, se je s kolesom odpeljal iz Ljubljane v Bovec, prepričan, da se bo lahko vozil po Trenti in nemara še skočil na katero od gorá. Kot je pozneje zvedela njegova žena, je takoj po prihodu v Bovec popolnoma onemogel ležal v nekem penzionu. Domov je pisal razglednico s pozdravi in na njej napisal: »Nikoli nisem vedel, da so planine lahko tako lepe tudi od spodaj.«

Meseca oktobra, 20. oktobra istega leta 1953, je v

Ljubljani umrl. Vsaj ena srčna želja se mu ni izpolnila in se menda ne bo nikoli, čeprav ga je spremljala, kot piše Evgen Lovšin, do zadnjega dne: da bi svoje najboljše planinske literarne dosežke natisnili v knjigi zbranih planinskih spisov. Čeprav je pripravil vse, kar je bilo v njegovi moči, od rokopisa z natančno označenimi in naslovljenimi poglavji do naslova knjige, in vse to izročil založniku, je rokopis brez sledu izginil.

Morda sodi tudi to izginotje v scenarij, ki so ga takratne oblasti, pred katerimi seveda ni bila imuna niti Planinska zveza Slovenije, pripravile nezaželenemu uglednemu planinskemu funkcionarju, piscu in uredniku.

POENOTILI NAJ BI PROMETNI REŽIM NA CESTAH V GORSKIH DOLINAH IN UVEDLI JAVNI PREVOZ

PROMET NA CESTAH V TNP

MARTIN ŠOLAR

Se vam je že kdaj zgodilo, da ste se v poznem nedeljskem popoldnevu po polževo premikali ali celo stali v dolgi kači vozil, ki se je premikala ali pa tudi ne z Gorenjskega proti Ljubljani? Čar lepega nedeljskega izleta se je utopil v jezi in prometnem infarktu. Ali ste pomislili, da večina teh vozil prihaja z izleta v Triglavskem narodnem parku? To enkratno naravno in občutljivo

območje pa teži okoljskih obremenitev zaradi prometa čedalje težje prenaša.

Namen in cilj narodnega parka je tudi ta, da njegovi obiskovalci spoznajo naravo, jo doživljajo in se v parku duhovno sprostijo. Obiskovalci so stalnica v Triglavskem narodnem parku, vendar so prav prometne obremenitve naravnega okolja vse večje in vse težje obvladljive. Stihija, zastoji in neurejeno parkiranje v naravnem okolju so najbolj pogosti v Bohinju, na Pokljuki, v vseh

Velikonočnica

Velikonočnica je občutljiva redka stepska cvetlica, ki potrebuje posebne razmere za rast. Z dlakavimi stebelci in živovijoličnimi cvetovi je najlepša znanilka pomladi, ki pritegne vsakega obiskovalca. Z zakonom je zaščitena, najdemo pa jo le še na Boču in v bližini Slomškove Ponikve.

Velikonočnica na Boču

Foto: Franci Erzín

Odločil sem se, da svoje planince popeljem na Boč, da bi si lahko ogledali to čudovito cvetlico. Izdelati sem dal plakat z napisom »Po vinskih goricah

k velikonočnici na Boč«, na plakatu pa je bila tudi kar lepa slika velikonočnice.

Po nekaj dnevih, ko je plakat že visel, srečam enega od rednih udeležencev naših izletov, ki pravi:

»Kam nas pa zdaj pelješ? K velikonočnici? K maši da bi šli?«

Na Bogataja

Kranjski župan je **Mohor Bogataj**, v grebenu med Sv. Joštom nad Kranjem in Dražgošami pa je malo pod tisoč metrov visok vrh Mohor s cerkvico sv. Mohorja. Kranjčani in okoličani ga zelo radi obiskujejo. »Gremo na Mohorja!« lahko velikokrat slišimo, da cilj izleta ni vedno že preveč oblegani Jošt.

Nekega nedeljskega popoldneva, ko sva s prijateljem Joštarjem hodila tod okrog – pravzaprav sva se vračala iz Dražgoš čez Mohor in sva bila namenjena še na Jošt – na višinskem parkirišču nad Javornikom ravno v tistem trenutku zleze iz avtomobila mlada radoživa družina. Med njimi je tudi zgovoren majhen fantiček. Po cesti navzgor prihiti verjetno neki njihov znanec in vpraša:

»Kam pa, a na Jošta ali na Mohorja?«

Mali pa, ne da bi kaj razmišljal, samo spusti z jezika:

»Mi gremo na Bogataja!«

Franci Erzín